

УДК 378.02:028

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2023.4.13>

Тетяна СУРЖУК

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, вул. Пластова, 31, м. Рівне, Україна, 33010

ORCID: 0000-0002-2104-0015

Людмила БІСОВЕЦЬКА

кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, вул. Пластова, 31, м. Рівне, Україна, 33010

ORCID: 0000-0003-0318-5963

Бібліографічний опис статті: Суржук, Т., Бісовецька, Л. (2023). Удосконалення вдумливого читання здобувачів вищої освіти педагогічного факультету. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 4, 82–88, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.4.13>

УДОСКОНАЛЕННЯ ВДУМЛИВОГО ЧИТАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

У статті висвітлено проблему удосконалення вдумливого читання здобувачів вищої освіти педагогічного факультету. Дослідження спрямоване на розкриття практичного значення умінь читати ефективно. Підвищення якості читацької компетентності майбутніх учителів початкових класів сприятиме усвідомленій роботі з текстами різних типів і жанрів у цілому.

Мета статті – проаналізувати, наскільки вдумливо вміють читати здобувачі вищої освіти, дослідити способи підвищення свідомості читання художніх творів.

На підставі аналізу наукових поглядів подано визначення вдумливого читання. Схарактеризовано способи застосування низки розумових операцій, необхідних для оволодіння складним процесом читання та навичками усвідомленого читання: орієнтування в структурі тексту; розуміння його цілісного змісту, прихованого сенсу; запам'ятовування прочитаного; оцінювання достовірності тексту; уміння використовувати здобуту інформацію для різних цілей. Наукова новизна роботи полягає в тому, що у статті вперше досліджено удосконалення вдумливого читання здобувачів вищої освіти.

Закцентовано увагу на таких читацьких уміннях здобувачів, які необхідні для методичної підготовки в галузі мовно-літературної освіти. Стисло окреслено моніторинг готовності здобувачів другого курсу педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету читати вдумливо твір сучасної дитячої літератури. Обґрунтовано потребу удосконалення процесу вдумливого читання майбутніх учителів початкових класів під час навчання у закладі вищої освіти. Осмислення поглядів науковців, узагальнення методів опрацювання літературних творів для дітей, аналіз читацької компетентності здобувачів дозволили авторам визначити мету й розглянути способи удосконалення вдумливого читання здобувачів вищої освіти педагогічного факультету.

Ключові слова: якості читання, свідомість читання, оцінювання інформації, осмислювання форми і змісту тексту, синтезування отриманої інформації, формулювання власних умовиводів.

Tetiana SURZHUK

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Theory and Methodology of Primary Education, Rivne State University for the Humanities, Plastova str., 31, Rivne, Ukraine, 33010

ORCID: 0000-0002-2104-0015

Liudmyla BISOVETSKA

PhD in Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Theory and Methodology of Primary Education, Rivne State University for the Humanities, Plastova str., 31, Rivne, Ukraine, 33010

ORCID: 0000-0003-0318-5963

To cite this article: Surzhuk, T., Bisovetska, L. (2023). Udoskonalennya vdumlyvogo chitannya zdobuvachiv vyshchoji osvity pedagogichnogo fakultetu [Improving thoughtful reading of higher education students of the Faculty of Pedagogy]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 4, 82–88, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.4.13>

IMPROVING THOUGHTFUL READING OF HIGHER EDUCATION STUDENTS OF THE FACULTY OF PEDAGOGY

The article highlights the problem of improving thoughtful reading of university students of the Faculty of Pedagogy. The research is aimed at revealing the practical importance of reading skills. Improving the quality of reading competence of future primary school teachers will contribute to conscious work with texts of different types and genres in general.

The purpose of the article is to analyze how thoughtfully higher education students can read, to explore ways to increase the consciousness of reading works of art.

Based on the analysis of scientific views, the definition of thoughtful reading is given. The ways of using a number of mental operations necessary for mastering the complex process of reading and the skills of conscious reading are characterized: orientation in the structure of the text; understanding of its integral content, hidden meaning; memorizing what you read; assessment of the authenticity of the text; ability to use the information obtained for various purposes. The scientific novelty of the work lies in the fact that the article for the first time examines the improvement of thoughtful reading of higher education applicants.

Attention is focused on such reading skills of applicants, which are necessary for methodological training in the field of linguistic and literary education. The monitoring of the readiness of second-year students of the Faculty of Pedagogy of Rivne State Humanitarian University to read a work of modern children's literature thoughtfully is outlined. The need to improve the process of thoughtful reading of future primary school teachers while studying in a higher education institution is substantiated. Comprehension of the views of scientists, generalization of methods of processing literary works for children, analysis of the reading competence of applicants allowed the authors to determine the goal and consider ways to improve the thoughtful reading of applicants for higher education of the Faculty of Pedagogy.

Key words: *reading quality, reading consciousness, information evaluation, comprehension of the form and content of the text, synthesis of the information obtained, formulation of their own conclusions.*

Постановка проблеми. У науковій літературі ще в ХІХ ст. встановився термін «якості читання», що включає в себе свідомість, правильність, виразність, швидкість. Читати зараз вміє практично кожна людина, починаючи з шкільного віку, проте навички читання у всіх людей різні. Здобувачі освіти, як правило, читають швидко, але часто малоефективно.

Постійний брак часу, заглиблення у віртуальний простір сучасної людини, як зазначає О. Ісаєва (Ісаєва, 2021, с. 116), сприяє тому, що все більше ваги набуває швидке поверхневе читання. Таке читання-сканування сьогодні починає конкурувати з традиційним читанням-заглибленням у текст і поступово витісняє його. Неможливість сконцентруватися під час читання тексту великого обсягу, як наголошують різні дослідники, відбувається тому, що сучасна людина, яка звикла відшукувати інформацію у мережі, почасти не читає тексти, а сканує їх, зчитує різні фрагменти тексти, легко переходить від тексту до гіперпосилань, інших матеріалів та навпаки. Натомість повільне вдумливе читання та перечитування, на жаль, поступово відходять у минуле. Отже, нам сьогодні треба навчитися переключати увагу і спосіб читання: від читання-сканування до вдумливого читання-занурення в текст.

У Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» (Стратегія, 2023) зазначається, що набуття

звички читання як щоденної практики, а також формування читацької грамотності визначають можливості для якісного здобуття освіти, розвитку критичного мислення, самореалізації особистості та загалом більшої задоволеності життям в умовах інформаційного перенасичення, нестабільної політичної чи економічної ситуації в державі. Крім того, читання є одним із ключових чинників розвитку людського потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування читацької компетентності здобувачів усіх рівнів освіти є актуальною педагогічною проблемою в Україні. Свідченням цього є щорічні Волошинські читання, на яких актуалізовано науковий доробок Н. Волошиної в контексті сучасних освітніх завдань. Учасники Всеукраїнських науково-практичних конференцій оприлюднюють результати досліджень із таких питань: види навчальної діяльності учнів на уроках української літератури (Г. Гич); робота з текстом на уроках української мови (О. Горошкіна); проблеми аналізу епічних, ліричних творів (Н. Гричаник, Т. Дятленко, В. Тимошенко); сучасні підходи до вивчення української літератури в закладах фахової передвищої освіти (Н. Грона); літературна освіта: виклики сьогодення (Л. Коткова); діяльнісний підхід у системі літературної освіти (О. Слижук); формування і розвиток читацької компетентності учнів (Л. Ткаченко, С. Цінько);

літературна освіта в проєкції освітніх завдань НУШ (Т. Яценко) тощо.

Проблемі вдумливого (свідомого) читання присвячено низку статей методистів і вчителів-практиків, як-от: Т. Бернвальдт, Н. Бондаренко, О. Вашуленко, В. Науменко, А. Нікітіної, О. Савченко, А. Усатого, А. Фасолі, Г. Якимчук та ін. Однак практично всі вони аналізують формування свідомого читання в учнів початкових і середніх класів, дослідження вдумливого читання здобувачів вищої освіти залишилися поза увагою науковців.

Мета статті – проаналізувати, наскільки вдумливо вміють читати здобувачі вищої освіти, та дослідити способи підвищення свідомості читання художніх творів.

Наукова розвідка ґрунтується на методах узагальнення, абстрагування, аналізу й синтезу, індукції та дедукції, моделювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Уважне, вдумливе читання – не така легка справа, як здається на перший погляд. Воно не зводиться до здатності просто більш-менш швидко пробігати текст очима. Читання, на думку науковців (Полулях, Столій, Лобусова, Кириченко, 2018, с. 1), – це складний вид діяльності, що передбачає низку розумових операцій, а саме: розуміння тексту; тлумачення його змісту; запам'ятовування прочитаного; оцінювання достовірності тексту; уміння використовувати здобуту інформацію для різних цілей (у повсякденному житті, навчанні, роботі). Без перелічених операцій неможливо засвоїти інформацію, а значить – важко бути успішним у навчанні, будувати кар'єру, майбутнє. Адже під час навчання, опанування професії у закладі вищої освіти переважну більшість знань студенти дістають саме завдяки читанню.

Н. Бондаренко (Бондаренко, 2020) наголошує, що науковці вважають за необхідне зосередити увагу викладача на формуванні таких умінь, істотних для успішного перебігу процесу читання: визначати тему й основну думку висловлювання; виділяти в тексті незнайомі слова, вирази і зосереджувати на них свої пізнавальні зусилля; з'ясовувати значення невідомих слів за словотвірними елементами, за словником, за контекстом; знаходити ключові слова й речення; зосереджувати увагу на певних питаннях змісту; розрізняти головну і другорядну інформацію; давати відповіді на запи-

тання за змістом тексту і ставити запитання до тексту; визначати логіку і структуру друкованого тексту; узагальнювати викладені в тексті факти, робити і формулювати висновки; прогнозувати зміст; сприймати емоційно-оцінну інформацію й образну мову художнього (науково-популярного) тексту, а також закладену в ньому спонукально-вольову інформацію; критично оцінювати й інтерпретувати здобуту інформацію, реагувати на неї, співвідносити зі своїм життєвим досвідом, використовувати у щоденному житті.

Функціональна неграмотність, як зазначає В. Садкіна (Садкіна, 2020, с. 5), поширена серед людей будь-якого віку, соціального стану та професії. Функціонально неграмотна людина вміє читати, але не усвідомлює того, що прочитала. Така людина уникає складних завдань, заздалегідь упевнена в тому, що нічого не вийде, не має мотивації братися за нове, припускається тих самих системних помилок.

На практичних заняттях з методики навчання мовно-літературної освітньої галузі здобувачі вищої освіти мали змогу перевірити, наскільки вдумливо вони вміють читати. У вересні 2023 р. було проведено тренінг, в якому взяли участь 40 студентів 4 курсу спеціальності «Початкова освіта» Рівненського державного гуманітарного університету. Тренінг дав змогу здобувачам освіти оцінити власне читацьке уміння. Для цього студентам потрібно було уважно прочитати казку сучасного українського письменника Ю. Винничука «Шлюбні оголошення Кротика». Твір адресовано дитячій аудиторії, але його з задоволенням читають і дорослі, оскільки тема твору завжди актуальна, а мовні засоби передбачають наявність певного життєвого досвіду. Під час роботи потрібно звернути увагу студентів на те, які мовні засоби використовує автор для відтворення настроїв, почуттів; проаналізувати використання тропів, значення рідковживаних слів, роль стилістично забарвлених лексем.

У нашій країні практика шлюбних оголошень має порівняно недавню історію. Оголошення такого роду, зазвичай, складені довільно, публікуються багатьма періодичними виданнями під спеціальною рубрикою. Шлюбні оголошення стали невід'ємною частиною соціокультурного життя суспільства. Очевидним є факт, що кількість шлюбних оголошень та оголошень

з метою знайомства останніми роками збільшилася. Зросла кількість газет і журналів, що публікують подібні оголошення. Отже, у суспільстві гостро стоїть проблема самотності та проблема знайомства.

Учасники тренінгу розділилися на дві підгрупи і, орієнтуючись на зразок, склали для суперників завдання – обрати правильну відповідь з-поміж наведених варіантів. Завдання до тексту розраховані на формування та контроль таких читацьких умінь: розуміння буквального значення тексту; пошук у тексті потрібної інформації; оцінювання достовірності й правдоподібності поданої інформації; осмислювання особливостей форми тексту; осмислювання змісту тексту; синтезування інформації на основі різних частин тексту; формулювання власних умовиводів на основі поданої інформації.

Наприклад, **Завдання 1** передбачає розуміння буквального значення тексту; пошук у тексті потрібної інформації.

1.1. Що зацікавило Крота у газеті «Лісовий Час»?

А Прогноз погоди; Б Лісові новини; В Шлюбні оголошення

Щодо Запитання 1.1. Що зацікавило Крота у газеті? Усі студенти дали правильну відповідь. Запитання не викликало труднощів, оскільки оповідання називалося «Шлюбні оголошення Кротика».

1.2. Як називалася газета, в якій друкувалися шлюбні оголошення?

А Лісові новини; Б Лісовий Час; В Вісті Старого лісу; Г Ліс-інфо

Стосовно Запитання 1.2. Як називалася газета, в якій друкувалися шлюбні оголошення? 25% студентів зізналися, що для відповіді їм потрібно було звернутися до тексту (припускаємо, що ще якась кількість студентів у цьому не зізналися).

Завдання 2 передбачає оцінювання достовірності й правдоподібності поданої інформації. Оберіть варіант «так», якщо речення має сенс. Обведіть «ні», якщо речення недостовірне.

Кріт вирішив одружитися, оскільки вдвох легше рити тунелі і лабіринти.

Кріт вирішив одружитися, щоб покращити своє матеріальне становище.

Коли оголошення опублікували, він вбрався у чудовий чорний костюм, почепив метелика

на шию і з самого ранку сів на пеньочку чекати суджену.

На перше оголошення відгукнулася молода тендітна Борсуківна.

Бобрівна була дебела молодиця, не менша за Борсуківну, і така ж груба.

Кицька мріяла якраз про багатого жениха.

Щурик був випадковим співрозмовником Кротика.

Товариш порадив написати просто: «Кріт шукає кротівну».

Щурик впевнений, що буде найкращим другом молодого подружжя.

Здобувачі освіти успішно впоралися із цим завданням, правильно оцінивши достовірність і правдоподібність поданої інформації.

Завдання 3 передбачає осмислювання особливостей форми тексту.

3.1. Визначте формальні ознаки шлюбного оголошення Кротика. Наскільки текст відповідає вимогам до реальних оголошень?

До мовних особливостей сучасних текстів шлюбних оголошень слід віднести їхню лаконічність. Часто все оголошення містить лише одно-два речення. Шлюбне оголошення зазвичай включає 4 змістові частини (Гаврюшенко, 1994, с. 14):

1. Соціально-психологічний «портрет» автора тексту (ініціатора пошуку особи протилежної статі).

2. Соціально-психологічний «портрет» шуканого суб'єкта (потенційного приятеля, друга, чоловіка, дружини).

3. Експлікація мотиву та мети «запиту» (з можливим варіантом подальшого розвитку стосунків).

4. Шляхи встановлення контакту з автором тексту (адреса, телефон).

«Багатий вродливий кудлатий жених прагне порвати з парубоцьким життям і чекатиме пропозицій на Суничній галявині». Трішки подумавши, уточнив: «поважних пропозицій» (Винничук, 2019, с. 14).

Студенти зазначили, що оголошення Крота відповідає лише першому, третьому та четвертому пункту вимог до реальних оголошень. Кріт не вказав, кого саме він шукає. У першому оголошенні не вказано соціально-психологічний «портрет» шуканого суб'єкта. У другому ж оголошенні немає експлікації мотиву та мети «запиту», а також шляхів встановлення контакту з автором тексту.

3.2. Проаналізуйте поведінку і мовлення Кицьки. Які мовні особливості характеризують її як «професійну наречену»?

Здобувачі освіти зауважили, що поведінка Кицьки нагадує поведінку професійної нареченої, адже вона муркотливо вигинала спинку, викликала спочатку співчуття, розповідаючи про своє бідне життя, але потім додала, що має бадьорий погляд на життя, тому Кротик з нею не сумуватиме. Також Кицька не приховувала, що мріє про багатого жениха.

Завдання 4 передбачає осмислювання змісту тексту.

4.1. Яке значення має лексема *шелихвіст* у реченні «Ну от, знову я попала на якогось шелихвоста»? У разі потреби зверніться до словників.

Шелихвіст у цьому випадку означає несерйозну персону, яка не дотримується своїх слів, легковажна. Із контексту студенти зрозуміли, що це слово розмовне з негативною конотацією. Про перше значення слова *птаха родини качиних* всі студенти дізналися з тлумачного словника (Словник, 1980, с. 438). Зрозуміло, що у тексті лексема вживається у переносному значенні.

4.2. Синонімом до слова *кебетний* є

А сміливий; Б високий; В красивий; Г розумний

Синонімом до слова *кебетний* є *розумний*. 80% студентів змушені були звернутися до словника синонімів, оскільки не знали значення цього слова і.

Завдання 5 передбачає синтезування інформації на основі різних частин тексту.

5.1. Проаналізуйте мовлення Бобрівни і Борсуківни. Чи схоже, що вони походять «з порядної родини»?

Студенти правильно визначили, що мовлення Бобрівни і Борсуківни нелітературне. Не схоже, що вони походять «з порядної родини», адже ні одна з них не знає правил мовленнєвого етикету та поведінки. Борсуківна дозволила собі використовувати «прокльони», наприклад: бодай його качка брикнула. А Бобрівна висловила некоректно щодо зовнішності Крота, назвавши його курдуплею.

5.2. Обґрунтуйте слова автора про те, що Щурик був «кебетний дядечко».

Так, Щурик був «кебетний дядечко» – здібний, умілий; розумний. Про це свідчать його слова і вчинки. Щурик вказав на недоліки шлюбних оголошень свого друга, допоміг скласти текст, зголосився особисто прийти того

дня, коли була запланована зустріч з нареченою, і він зрозумів, що колишньої дружби із Кротиком вже не буде.

Завдання 6 передбачає формулювання власних умовиводів на основі поданої інформації.

6.1. Мовленнєва поведінка Кицьки відрізнялася від поведінки Борсуківни і Бобрівни. Чому ж Кротик не повірив у щирість Кицьки?

Наведемо варіанти відповідей: Мовлення Кицьки відрізняється від мовлення Борсуківни і Бобрівни, вона не висміювала і не ображала Крота. Але Кротик не повірив у щирість Кицьки, тому що їй були потрібні лише гроші.

На мою думку, почуття Кицьки були не справжні, вона йому збрехала, через те що Крит був багатий, а вона бідна, вона хотіла скористатись ситуацією і для того розповіла свою жалісну історію життя.

6.2. На основі тексту доведіть, що Кротик вдалося зустрітися «з привабливою кротівною з порядної родини».

Я вважаю, що Кротик вдалося зустрітися «з привабливою Кротівною з порядної родини», адже Кротівна була гарно одягнена, з бантом на голові та з парасолькою. Також у неї були окуляри, «що свідчило про неабиякий розум», вона знала, як привітатися, як правильно поводити себе з незнайомцями, як гарно розмовляти та постійно посміхалася.

Максимальна оцінка за виконання кожної вправи становила 12 балів. У тестових завданнях оцінювався вибір правильної відповіді з-поміж чотирьох поданих (за неправильний вибір бали не нараховуються); у завданнях, що передбачають відповідь на запитання, оцінювалися правильність, повнота, доречність, логічність побудови відповіді.

Після проведення тренінгу здобувачі освіти поділилися думками про те, що автору вдалося за допомогою кількох слів дати характеристику персонажам: Кротик, Бобрівні, Борсуківні, Кицьці, Щурику і Кротівні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати тренінгу показали здатність вдумливо читати художні тексти, а також дали змогу зрозуміти, які уміння краще потребувати й додатково розвинути. Для удосконалення вдумливого читання необхідне розуміння буквального значення тексту; пошук у тексті потрібної інформації; оцінювання достовір-

ності й правдоподібності поданої інформації; осмислювання особливостей форми тексту; осмислювання змісту тексту; синтезування інформації на основі різних частин тексту; формулювання власних умовиводів на основі поданої інформації.

Здобувачі освіти зрозуміли, що для досягнення повного розуміння викладених у тексті думок потрібно читати повільно, вдумливо і уважно. Перспективу дослідження вбачаємо в аналізі вдумливого читання наукової та публіцистичної літератури.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бернвальдт Т. С. Удосконалення навичок вдумливого читання в процесі формування читацьких компетентностей студентів під час аналізу літературних творів. *Таврійський вісник освіти*. 2016. № 4. С. 31–39.
2. Бондаренко Н. «Читання як життєва стратегія»: реалізація державної політики книгочитання-2032 у підручникотворенні. *Проблеми сучасного підручника*. 2023. № 30, С. 19–31. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2023-30-19-31> (дата звернення 10.10.2023)
3. Винничук Ю. Шлюбні оголошення Кротика. *Казки веселі і сумні*. Київ: Фоліо, 2019. С. 14–24.
4. Гаврюшенко В. Современный матримониальный текст. *Współczesne tendencje rozwoju języków słowiańskich*. Т. 1. Katowice. 1994. Р. 13–28.
5. Ісаєва О.О. Від читання-сканування до читання-занурення в текст: методичні рекомендації до формування читацької культури учнів у цифрову епоху. *IX Волошинські читання. Шкільна літературна освіта: традиції і новаторство*: зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 95-річчя Інституту педагогіки НАПН України. Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 116–121.
6. Полулях Н.С., Столій І.Л., Лобусова О.В., Кириченко Н.В. Читацька компетентність: інтерактивний збірник вправ для формування читацької майстерності. Харків : Ранок, 2018. 64 с.
7. Садкіна В.І. Усвідомлене читання – SKILLS на все життя. Харків : Видавнича група «Основа», 2020. 96 с.
8. Словник української мови: в 11 томах. Т. 11. Київ : Наукова думка, 1980. С. 438.
9. Стратегія розвитку читання на період до 2032 року. Розпорядження КМУ від 3 березня 2023 року. «Читання як життєва стратегія». URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/516500__728879 (дата звернення 15.10.2023)
10. Фасоля А. Читацька компетентність: що формуємо, що і як перевіряємо й оцінюємо. *Дивослово*. 2017. № 9. С. 8–16.
11. Шкільна літературна освіта: традиції і новаторство. X Волошинські читання: зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції / за заг. ред. Т. О. Яценко. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2022. 272 с.

REFERENCES:

1. Bernvaldt T. S. Udoskonalennia navychok vdumlyvoho chytannia v protsesi formuvannia chytatskykh kompetentnostei studentiv pid chas analizu literaturnykh tvoriv [Belmproving the Skills of Thoughtful Reading in the Process of Forming Students' Reading Competencies in the Analysis of Literary Works]. *Tavriiskyi visnyk osvity*. 2016. № 4. S. 31–39.
2. Bondarenko N. «Chytannia yak zhyttieva stratehiia»: realizatsiia derzhavnoi polityky knyhochytannia-2032 u pidruchnykotvorenni [“Reading as a Life Strategy”: Implementation of the State Book Reading Policy-2032 in Textbook Creation]. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*. 2023. № 30, S. 19–31. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2023-30-19-31> (data zvernennia 10.10.2023).
3. Vynnychuk Yu. Shliubni oholoshennia Krotyka [Marriage announcements of Mole]. *Kazky veseli i sumni*. Kyiv: Folio, 2019. S. 14–24.
4. Havriushenko V. Sovremennyi matrymonyalnyi tekst [Modern matrimonial text]. *Współczesne tendencje rozwoju języków słowiańskich*. Т. 1. Katowice. 1994. Р. 13–28.
5. Isaieva O.O. Vid chytannia-skanuvannia do chytannia-zanurennia v tekst: metodychni rekomendatsii do formuvannia chytatskoi kultury uchniv u tsyfrovu epokhu [From Reading-Scanning to Reading-Immersion in the Text Methodological: Recommendations for the Formation of Students' Reading Culture in the Digital Age]. *IX Voloshynski chytannia. Shkilna literaturna osvita: tradytsii i novatorstvo*: zb. materialiv Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z nahody 95-richchia Instytutu pedahohiky NAPN Ukrainy. Kyiv : Pedahohichna dumka, 2021. S. 116–121.
6. Poluliakh N.S., Stolii I.L., Lobusova O.V., Kyrychenko N.V. Chytatska kompetentnist: interaktyvnyi zbirnyk vprav dlia formuvannia chytatskoi maisternosti [Reader's competence: an interactive collection of exercises for the formation of reading skills]. Kharkiv : Ranok, 2018. 64 s.
7. Sadkina V.I. Usvidomlene chytannia – SKILLS na vse zhyttia [Mindful reading – SKILLS for life]. Kharkiv : Vydavnycha hrupa «Osnova», 2020. 96 s.

8. Slovnyk ukrainskoi movy : v 11 tomakh. [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes]. Т. 11. Kyiv : Naukova dumka, 1980. S. 438.

9. Stratehiia rozvytku chytannia na period do 2032 roku. Rozporiadzhennia KМУ vid 3 bereznia 2023 roku. «Chytannia yak zhyttieva stratehiia» [Reading Development Strategy for the period up to 2032. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 3, 2023. “Reading as a life strategy”. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/516500__728879 (data zvernennia 15.10.2023)].

10. Fasolia A. Chytatska kompetentnist: shcho formuiemo, shcho i yak pereviriaemo y otsiniuiemo [Reader’s competence: what we form, what and how we check and evaluate]. *Dyvoslovo*. 2017. № 9. S. 8–16.

11. Shkilna literaturna osvita: tradytsii i novatorstvo [School Literary Education: Traditions and Innovations]. X Voloshynski chytannia: zb. materialiv Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii / za zah. red. Т. О. Yatsenko. Kyiv : Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy, 2022. 272 s.